

“Er zal een groter beroep worden gedaan op de eigen verantwoordelijkheid van andere partijen in de bouwketen om aan de bouwregelgeving te voldoen en, bijvoorbeeld, de veiligheids- en gezondheidsrisico’s te verkleinen. De vraag is natuurlijk of deze partijen daartoe ook in staat zijn.”

Veiligheid in ontwerp

Gert-Jan van Leeuwen

Er wordt al jaren geroepen dat veilig onderhoud aan gebouwen vanzelfsprekend zou moeten zijn. Niet alleen uitvoerende bedrijven dienen verantwoordelijk te zijn. Juist ontwerpers hebben de sleutel in handen voor een veilig ontwerp. Roepen in de woestijn? Niet zo lang meer, in elk geval, want er gaat iets veranderen. We spraken erover met **Gert-Jan van Leeuwen**, voormalig directeur van de Vereniging van Bouw- en Woningtoezicht Nederland en tegenwoordig als senioradviseur nog steeds bij deze organisatie betrokken.

voortaan fase getoetst

Van Leeuwen, van origine architect, is een autoriteit op het gebied van vergunningverlening, certificering, welstand en constructieve veiligheid. Ook is hij voorzitter van de Beoordelingscommissie BRL 5019 voor gecertificeerde bouwplantoetsing. De Vereniging Bouw- en Woningtoezicht Nederland is een beroepsvereniging voor gemeenten, organisaties en personen die actief of betrokken zijn bij het gemeentelijk bouwen en woningtoezicht. Het 'mission statement' van deze organisatie is het zodanig inrichten van regelgeving, processen en organisatie dat de bouwkwiteit op verantwoorde wijze wordt gegarandeerd. Belangrijke overlegpartners zijn de overheid, de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en het bedrijfsleven.

ONKUNDE

De cruciale vraag is of het veilig werken op hoogte ooit efficiënt zal worden gerealiseerd. Volgens Van Leeuwen is bouwbrede veiligheid een moeizaam proces. Ondanks de Europese regelgeving zijn er volgens hem nog steeds partijen die zich hier minder bij betrokken voelen. In algemene zin constateert hij dat de markt op

dit moment niet aantoonbaar in staat is om zelf de verantwoordelijkheid te dragen voor de kwaliteit van de bouw, zeker niet waar het de naleving van bouwregelgeving betreft. "Bovendien zijn de faalkosten relatief hoog hetgeen duidt op een gebrek aan organisatie en communicatie. Ook de veiligheid van het bouwwerk en van het bouwproces lijden daaronder. Een heikel punt, vooral met een deregulerende overheid die haar preventieve toetsing van bouwplannen afbouwt. Private toetsing komt daardoor steeds meer in beeld, maar de capaciteit is nog beperkt en de grote vraag is of de onafhankelijkheid ten opzichte van de bouwer voldoende zal zijn geborgd. Er zal een groter beroep worden gedaan op de eigen verantwoordelijkheid van andere partijen in de bouwketen om aan de bouwregelgeving te voldoen en, bijvoorbeeld, de veiligheids- en gezondheidsrisico's te verkleinen. De vraag is natuurlijk of deze partijen daartoe ook in staat zijn. Ik betwijfel het." Van Leeuwen wijst op het compendium 'Aanpak Constructieve Veiligheid 2011', een methodisch overzicht van alle middelen waarvan opdrachtgevers, constructeurs, bouwbedrijven, toeleveranciers en

het bevoegd gezag zich moeten bedienen om de constructieve veiligheid naar het gewenste niveau te brengen.

"Kort gezegd: veilige gebouwen en veiligheid op de bouw. In principe betekent dit dat elk bouwwerk in toetsing en toezicht veel aandacht zou moeten krijgen. Het tegendeel is helaas waar. De benodigde expertise ontbreekt en vaak worden zulke taken dan maar op een lager deskundigheidsniveau uitbesteed. Daardoor valt er weinig lijn te ontdekken en is er gebrek aan communicatie en afstemming tussen de betrokken geledingen. Dat is nu precies de makke van de bouw: haar enorme versnippering. (Bijna-)ongelukken, en dan bedoel ik niet alleen die op het dak, hebben ook zelden een eenduidige oorzaak. Die zijn vrijwel altijd het gevolg van een opeenstapeling van tekortkomingen bij meerdere schakels in de keten. Gaat het fout, dan kan iedereen zich dat aantrekken. Collectieve schuld dus. Bouwbrede veiligheid is en blijft een lastig dossier. Het is weliswaar een verantwoordelijkheid van de gehele keten maar het draagvlak en de kennis ontbreken vooralsnog. Eigenlijk te zot voor woorden."

BRONAANPAK

De veiligheidsrisico's laten zich volgens Van Leeuwen het beste beheersen door aanpak bij de bron. Ook het 'Toetsingskader veilig onderhoud gebouwen' is gebaseerd op deze aanpak. Van Leeuwen: "In de discussie over veiligheid ligt de nadruk vaak op de veiligheid van gebouwen in de beheersfase. De veiligheid in de bouwfase blijft meestal onderbelicht, terwijl juist dan de meeste ongelukken gebeuren en de meeste slachtoffers vallen. Aan veiligheid tijdens de bouw moet volgens het Arbobesluit al in de ontwerp-fase aandacht worden besteed. Dat is echter een lastige want het ontwerp is vaak een vertaling van de ambities van de architect. En die staan soms op gespannen voet met de principes van veiligheid. Ik vind dat constructies zodanig ontworpen moeten zijn dat zij veilig uitgevoerd en – nadien – onderhouden kunnen worden. Om ons te beperken tot het dak: daar zijn permanente borstweringen natuurlijk het beste. Dan kan iedereen veilig werken. Maar dat inzicht is nog geen gemeengoed. Bovendien zijn er andere voorzieningen denkbaar die óók afdoende zijn. Op het terrein van veiligheidsvoorzieningen gaat er evenwel iets veranderen. Als gevolg daarvan zal er op hoogte veiliger gewerkt kunnen worden. De ontwerper wordt nu namelijk gedwongen om ook rekening te houden met de veiligheid in de beheersfase. Daardoor krijgt hij feitelijk de regie in handen voor het veilig werken op hoogte. Het nieuwe Bouwbesluit biedt daarvoor aanknopingspunten."

CHECKLIST

Het nieuwe Bouwbesluit bevat een aantal nieuwe regels. Eén daarvan is dat er voortaan bij de aanvraag voor een omgevingsvergunning duidelijk moet worden gemaakt op welke wijze het veiligheidsvraagstuk in de nieuwbouw wordt opgelost. Naast diverse organisaties uit de onderhoudsbranches hebben ook de BNA, Aedes en de Vereniging BWT Nederland meegewerkt aan de 'Checklist veilig onderhoud op en aan gebouwen 2012'. Vanaf 1 juli 2012 zijn aanvragers voor een omgevingsvergunning verplicht om deze checklist in samenhang met de tekeningen voor het beoogde bouwwerk in te dienen. De checklist wordt daarmee een vast onderdeel van de in te dienen stukken. Als de ontwerper volgens het bevoegd gezag onvoldoende aannemelijk maakt dat – bijvoorbeeld – de dakdekker

veilig op hoogte kan werken, dan zal de aanvraag van een bouwvergunning worden geweigerd. Van Leeuwen: "Het belangrijkste doel van de checklist is dat zij de architect in een zeer vroeg stadium dwingt om al bij zijn ontwerp te bedenken wat de V&G-risico's zijn en daarvoor in de constructie de benodigde voorzieningen op te nemen. Dit geldt voor zowel de binnen- als buitenkant van een gebouw. Veilig werken op hoogte wordt zo een vanzelfsprekend aandachtspunt. Ten aanzien van het veilig werken op hoogte wordt via de checklist inzicht verlangd in de permanente of tijdelijke voorzieningen die dit mogelijk moeten maken. De ontwerper moet dit concretiseren. Ook dient hij aan te tonen dat het dak goed bereikbaar is zonder risico van vallen. Uiteraard moeten alle beoogde veiligheidsvoorzieningen voldoen aan de laatste stand der techniek. Het staat de aanvrager van de vergunning overigens vrij om andere technische oplossingen en werkmethoden te gebruiken mits deze een goed beschermingsniveau bieden bij onderhoudswerkzaamheden. Aan de hand van de checklist bepaalt het vergunningverlenende bestuursorgaan of aannemelijk is gemaakt dat aan de toepasselijke eisen in het Bouwbesluit wordt voldaan. De checklist is overigens alleen van toepassing voor nieuwbouw en dus niet bedoeld voor verbouw of renovatie van bestaande bouwobjecten."

In het belang van diverse onderhoudsbranches zet het Platform Preventie Valgevaar van het Hoofdbedrijfschap Ambachten in op permanente voorzieningen, collectief en individueel, voor veilig onderhoud aan gebouwen. Er zijn tal van situaties denkbaar waarin tijdelijke voorzieningen, zoals tijdelijke hekwerken, niet kunnen worden toegepast of het aanbrengen ervan meer gevaar oplevert dan aan de veiligheid bijdraagt. Dan ligt een individuele aanpak met permanent aanwezige voorzieningen voor de hand.

Van Leeuwen: "Het bevoegd gezag toetst een bouwplan aan het Bouwbesluit. Daar-in staat onder meer dat onderhoud aan een te realiseren gebouw veilig moet kunnen worden uitgevoerd. Bij onderhoud aan een gebouw gaat het om een waaier aan activiteiten en oplossingen. Het plegen van onderhoud omvat bijvoorbeeld schilderwerk, het reinigen en repareren van daken alsmede van installaties voor klimaatbeheersing, liften en telecommu-

VOOR MEER INFORMATIE OVER DE VERENIGING BOUW- EN WONINGTOEZICHT NEDERLAND: WWW.BWTINFO.NL

De Checklist is te vinden via o.a.: www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/formulieren/2012/03/19/formulier-toetsingskader-veilig-onderhoud.html

nicatie. Elk bouwwerk is op onderdelen uniek en kent zijn eigen unieke proces. Valbeveiliging dient sowieso deugdelijk te zijn en op een juiste wijze te worden gebruikt. Het voorkomen of wegnemen van die risico's gaat altijd boven het beperken of afschermen van gevaar. Zoals eerder gezegd zal de aanvrager voor een vergunning via de checklist duidelijk moeten maken waarom hij voor een bepaalde oplossing heeft gekozen. Mogelijk worden voorzieningen van een hogere rangorde niet toegepast omdat dit technisch onmogelijk is. Als de ontwerper bijvoorbeeld kiest voor een railmechanisme met aankliksysteem op het dak, moet hij dat kunnen verantwoorden. Kiest hij voor ankerpunten? Idem dito. Geloof me: met de checklist als toetsingsprotocol ontstaat vanaf 1 juli 2012 echt een andere wereld in de bouw. Het kan wellicht nog veel beter, maar met deze nieuwe eis – dwars tegen de deregulering in – is een belangrijke stap voorwaarts gezet op het gebied van veilig onderhoud." ■